
WORDS , WORDS

wessel evert krul

'What are you reading, Sir?'

'Words, words, words.'

(Hamlet)

Bij menig schrijver heeft het verlangen bestaan het boek te schrijven waar alles instaat, het boek dat het wereldraadsel oplost, 'the book to end all books'. Stéphane Mallarmé had het er zijn hele leven over; bij zijn dood liet hij een paar grote vellen na met hier en daar een opgekrabbelde zin. James Joyce werkte vijftien jaar aan 'Finnegan's Wake', het boek met de meeste woordspelingen ter wereld, dat dan ook moeilijk meer te lezen is - wat natuurlijk niet de bedoeling kan zijn. En sinds G.K. van het Reve het drinken heeft opgegeven weet hij 'Het Violet en de Dood' blijkbaar op een afstand te houden.

In het verhaal 'De Bibliotheek van Babel' pakt J.L.Borges het probleem fundamenteeler aan. Hij doet geen poging een dergelijk boek te schrijven, maar hij komt met een aantal suggesties hoe het eruit zou moeten zien. De Bibliotheek van Babel is een reusachtige bibliotheek, zo groot dat een mens er in zijn leven slechts een kleine afstand in kan afleggen, nog afgezien van de tijd die hij verdoet aan het opslaan of zelfs lezen van een enkel deel. Het is de grootste bibliotheek die iemand zich voor kan stellen; hij bevat alle combinaties van de letters van het alfabet die er mogelijk zijn. Zo zijn er boeken die met niet meer dan een leesteken van elkaar verschillen, met één letter, met twee, enz. En een van dit oneindige aantal lettercombinaties moet het verlossende woord spreken, moet het boek zijn dat de oplossing geeft, het Boek der Boeken. Of bestaat dit onvindbare boek helemaal niet en is de Bibliotheek in zijn geheel de voor mensen onbegrijpelijke oplossing?

Borges zegt in een voetnoot dat hij het zich gemakkelijker had kunnen maken door een boek te nemen op normaal formaat, maar gevuld met een oneindig aantal oneindig dunne bladzijden; wat tenslotte neerkomt op hetzelfde. Dit door te lezen is evengoed uitgesloten.

We komen er niet verder mee. Hebben de tegendraadse figuren die beweren dat het wereldraadsel helemaal niet bestaat, en dat er dus niets op te lossen valt, dan toch gelijk?

Je zou het wel denken. Toch zie ik nog wel een manier om de mystici onder ons een handje te helpen. Men zou een collectief schrijvers moeten aanstellen om een hanteerbaar en onderhoudend boekwerk te schrijven, bestaande uit een aantal tamelijk willekeurige verhalen, dat zich laat lezen als een gewoon boek met een begrijpelijke achtergrond en strekking, terwijl de mogelijkheid vrij zou staan om elke zin of zelfs elk woord in iedere situatie naar eigen inzicht uit te leggen en te interpreteren. Zodat het boek toch een waarlijk allesomvattende, universele betekenis zou krijgen. Maar ik geef toe dat het schrijven van zo'n boek juist door zijn eenvoud een veel ontzagwekkender opgave is dan waar de meeste schrijvers ooit van gedroomd hebben.

Of bestaat dit boek soms al?

'...Dagenlang zwierf hij rond op zijn vlot, zonder drinken. Hij stierf van dorst want het water van de oceaan was zout. Hij haatte het water dat hij niet drinken kon. Maar toen de bliksem in zijn vlot sloeg en het vlot in brand vloog, schepte hij dat gehate water met zijn handen op, om te proberen de brand te blussen!'

Zo begint 'De Donkere Kamer van Damocles' van W.F.Hermans, dat in 1958 verscheen. Later blijkt het toch wel meegevallen te zijn op dat vlot; in het in 1967 gepubliceerde verhaal 'Het Grote Medelijden' heet het: 'Zoals Bobard die op een vlot dertig dagen rondreef, alleen zout water dronk en toch niet doodging, een geruststelling was voor iedereen die ooit in zee zou kunnen vallen, zo ben ik...', enz. Bobard heette hij dus, en hij overleefde het avontuur. Maar het is nog mooier.

Ook in 1958 verscheen het achttiende deel in de Kuifje-reeks: 'Cokes in voorraad'. Op bladzijde 36 zijn Kuifje en zijn vriend Kapitein Haddock op een vlot terechtgekomen op de Rode Zee, en Kuifje zegt dan tegen zijn metgezel: 'Als het zo doergaat, kapitein, zullen wij nog zeewater moeten drinken en plankton eten, zoals Dr. Bombard...'

Wie was Bo(m)bard? Een personage uit Jules Verne, of een vlottenheld uit de jaren '50 à la Thor Heijerdahl? Het moet iemand van formaat zijn geweest, die op auteurs als Hermans en de schepper van Kuifje indruk heeft kunnen maken!

'Het is een typisch Nederlands boek. Het motregent er voortdurend.' Deze zinsnede kom je nogal eens tegen in boekbesprekingen, als de recensent niets beters over het boek in kwestie weet te verzinnen. Ik heb me soms afgevraagd of dat voor buitenlandse boeken ook opgaat. Stortregent het altijd in typisch Engelse boeken, is het altijd droog en heet in de Spaanse literatuur, valt men altijd om van de tropische benauwdheid in Braziliaanse of Westafrikaanse boeken? Recensenten zouden dan waarschijnlijk zeggen dat de 'couleur locale' zo goed getroffen is.

Een goed voorbeeld van zo'n klimatologisch verantwoord boek is in elk geval de bundel 'Verhalen' (A'dam '68) van Hongarije's bekendste schrijver, Tibor Dery. Het eerste verhaal: 'Vanaf zijn schouders stroomde de smeltende sneeuw door de vouwen van zijn gummi regenjas op de vloer.' Het tweede: 'Het was een koude winter nacht.' Het derde: 'Er viel een trage herfstregen.' Het vierde: 'Het was zondagmiddag: een wurgende, stoffige hitte.' Het vijfde: 'Buiten stroomde de regen en de chauffeur keerde met gierende motor de auto in de bodemloze modder voor de tuinpoort.' En het laatste: 'Buiten woedde er een hevige storm, je hoorde de takken van de notenboom zwiepen in de wind.'

Typisch Hongaars? Op die manier wordt een roman gedegradeerd tot reisgids: waarom men al dan niet met vakantie naar Hongarije moet gaan. Wel zegt het iets over de werkwijze van de schrijver, nl. dat die op traditionele wijze het weer in zijn verhalen aan de gebeurtenissen aanpast. Maar dat heeft met een typische landsaard allang niets meer te maken.

'(...) Ik moet echter mijn bijdrage aan deze psychologische studie over Thomas Woodrow Wilson beginnen met de bekentenis dat de figuur van de Amerikaanse president zoals hij aan de horizon van de Europeanen verscheen mij vanaf het begin onsympathiek is geweest en dat deze aversie in de loop der jaren toenam (...)

Toen de invloed van Bullitt mij ertoe bracht een diepere studie te maken van het leven van de president, bleef dit gevoel weliswaar niet onveranderd, en ontstond er een soort sympathie. Het was echter een bepaald

soort sympathie, zoals men voelt voor de naïeve held van Cervantes. En wanneer men de kracht van de man tenslotte vergeleek met de zwaarte van de taak die hij op zich had genomen, banden medelijden met hem elk ander gevoel uit.'

(Sigmund Freud in zijn voorwoord bij: S.Freud & W.C.Bullitt, Thomas Woodrow Wilson, President van 1913-1921. Ned. ed. Meppel 1967.)

'President Nixon bewondert Woodrow Wilson het meest van al zijn voorgangers. Hij heeft zelfs op staatskosten een film over het leven van Wilson laten maken, en die op scholen laten verspreiden.'

(De Volkskrant, september 1972.)

Zoals alles al voorspeld is, zo is het ook met de opkomst van het schaakgenie Bobby Fischer. Drie jaar geleden heeft Hans Ree aan deze profetie een artikel gewijd (Soma 2, okt. 1969), dat nu Fischer inderdaad wereldkampioen is geworden, actueler is dan ooit.

Het komt hier op neer: in 1935 verscheen in Wenen de roman 'Die Blendung' van Elias Canetti (geb. 1905 in Bulgarije, uit Spaans-Joodse ouders). In dit grootse en groteske boek komt de hoofdfiguur, de sinoloog Prof. Kien, nadat hij door zijn huishoudster het huis uit is gewerkt, in de onderwereld in aanraking met allerlei tuig, waaronder de gebochelde dwerg Fischerle. Deze dwerg heeft maar één passie: het schaakspel. Wereldkampioen schaken zal hij worden, en om dat te bereiken zal hij naar Amerika gaan, want bij hem thuis, in Café 'De Hemel' worden zijn talenten niet naar waarde geschat. Eenmaal in Amerika wordt hij rijk en beroemd; de grote Capablanca zal hem om vergiffenis smeken.

Canetti geeft Fischerle ('Fischer zal men mij noemen') de volgende gedachten in: 'De volgende dag komen er al duizend reporters opzetten. (...) Hoeveel biedt U, mijne heren, zegt hij vrijmoedig. Duizend dollar! roept er een. Onzin, roept een ander, tienduizend! Een derde grijpt hem bij de hand en fluistert: Honderdduizend, meneer Fischer! (...) Hij stopt zijn oren dicht. Voor ze met een miljoen komen aandragen wil hij ze niet eens meer horen.' En dit: 'Bij een eerste klas kleermaker laat hij nieuwe kostuums maken. Er wordt een kolossaal paleis gebouwd met echte torens, paarden, lopers en pionnen, precies zoals het hoort. De bedienden zijn in livrei; in dertig gigantische zalen speelt Fischer iedere dag en iedere nacht dertig simultaanpartijen. (...) Iedereen wordt op zijn beurt door hem verslagen. Hij verlangt niets terug voor zijn milddadigheid. Alleen moeten ze bij hun vertrek hun naam in het gastenboek schrijven en nadrukkelijk bevestigen dat hij, Fischer, de wereldkampioen is.'

Wat zei Bobby Fischer (geb. 1943) toen hem in een interview gevraagd werd wat hij zou gaan doen als hij wereldkampioen was geworden?

'Ten eerste ga ik een trip over de hele wereld maken om voorstellingen te geven. Ik vraag enorme bedragen. Ik zal ze duizenden laten betalen. Dan kom ik op een luxe schip weer thuis. Ik zal mijn eigen club leiden. Een club met klasse. Toernooien waar iedereen goed gekleed gaat. Geen landlopers binnen. Dan laat ik me wat meer pakken maken. Ik zou graag een van de tien bestgeklede mannen willen zijn. En ergens, maar zeker niet in Greenwich Village, laat ik een huis voor mezelf bouwen. Ik heb vaststaande ideeën over mijn huis. Ik ga de beste architect huren, en laat het in de vorm van een schaakkasteel bouwen. Klasse. Trappen in de vorm van een spiraal, borstweringen, van alles. Ik wil de rest van mijn leven wonen in een huis dat precies zo gebouwd is als een schaakkasteel.'

'Ja, het woord is waarlijk vlees geworden!' roept Ree uit. En hij vertelt hoe hij het fenomeen eens op een toernooi in Israël gevraagd heeft of hij het boek van Canetti kende. Natuurlijk was dat niet zo, maar, zegt Ree, 'hij scheen het als vanzelfsprekend aan te nemen dat zijn komst meer dan dertig jaar geleden voorspeld was. Ik zei maar niet dat zijn papieren voorganger een gewelddadig einde vond, de keel afgesneden, in stukken gehakt.'

Hoe dat moet aflopen? Fischer schijnt op alles voorbereid te zijn, omringd door lijfwachten en alarmapparaten. Maar het Gekkenmat eindigt met Dame d8-h4; dus wie weet.

'Die Blendung' van Elias Canetti verscheen in 1965 als deel 696-97 in de Fischer Bücherei, Frankfurt am Main.

Gevonden bij de verbouwing een stuk voorpagina van de Nieuwe Rotterdamsche Courant van Zondag 8 September 1895, waarin behalve een hoofdartikel over koning Khama van Beetsjoeana - 'A perfect gentleman, deze Kaffer. (...) Khama bekeerde zich en werd Christen. Sinds werd het als met tooverslag anders.' - ook een fragment van het feuilleton: 'O tante Ulrika - wat liefde is, dat wist ik niet vóór ik Norberg had gezien!'

'Maar dokter Berg dan, mijn lieve kind?'

'Tante, noem mij den naam niet van dien onwaardige! Herinner mij aan zijn bestaan toch niet meer! Zoo'n aardworm zonder idealen!'

'Maar ben jelui dan met elkaar verloofd, jij en Norberg?'

'Verloofd? - Dat moet men onder artsen niet. Maar wij weten dat onze zielen elkaar begrijpen - en dat is ons genoeg.'

'Dat vat ik niet, kindlief. Er zijn toch zekere...'

Tot slot een paar politieke citaten.

'Niets geeft iemand zozeer een gevoel van oneindigheid als de domheid.' (Odon von Horvath, Geschichten aus dem Wienerwald)

'Bevrijd uit de greep van de technologie stapte Wouter in zijn eend.' (Roel van Duyn, Bloed)

'Geef nooit een hand aan een politieman.' (Nadjezjda Mandelstam, Memoires)

'Groningen heeft een universiteit met 365 studenten.' (Meyers Grosses Konversationslexicon, 6de deel, 6e druk, 1904)

'Als bezuiniging en verschraling van het wetenschapsbeleid drijfveer zijn van de doorvoering van het door mij voorgestelde herstructureringsplan, dan hoeft het voor mij niet.' (wijlen Prof. Posthumus in Vrij Ned.)

'Als ik over het weer praat, weet ik waarover ik het heb.' (Kurt Schwitters, in S.Themerson: Kurt Schwitters in England)

'Mijn leven toont, dat ik weet, of er zeker van ben, dat daar een stoel staat, een deur is enz. Ik zeg bijv. tot mijn vrienden 'Neem die stoel daar', 'Doe de deur dicht', enz. (Ludwig Wittgenstein, Über Gewissheit)

'Dit moet een verschijnsel zijn eigen aan zich ontwikkelende technische samenlevingen, deze hartstocht om van zichzelf een beeld te geven, zich een bepaald herkenbaar, verdienstelijk, esthetisch gezicht te vormen, om, zelf onzichtbaar blijvend, een soort uithangbord voor een volmaakte automaat voor zich uit te duwen.' (Jean Plumyène, Agnès ou le Désordre des signes)

ADRES - EN TELEFOONLIJST
VAN DE MEDEWERKERS VAN HET INSTITUUT VOOR GESCHIEDENIS
der RIJKSUNIVERSITEIT TE GRONINGEN - HERESINGEL 13

Hoogleraren

1. Prof. dr. H. Baudet	Kamplaan 5, Groningen	050 -131601	5628
2. Prof. dr. A. G. Jongkees	De Hullen 10, Annen	05922-436	4380
3. Prof. dr. E. H. Kossmann	Thorbeckelaan 180, Gron.	050 -252617	4381
4. Prof. dr. I. Lipschits	Kraneweg 17, Gron.	050 -132733	4395
5. Prof. dr. C. E. Visser	Grote Leliestraat 64a, Gron.	050 -125002	4180
6. Prof. dr. E. H. Waterbolk	Rijksstraatweg 98g, Haren	050 -45721	4382

Docenten

7. Drs. F. Akkerman	Slauerhoflaan 1, Haren	050 -47282	(4388)
8. Drs. F. Bakker	Troelstralaan 102, Gron.	050 -58014	
9. Drs. C. Baljé	"Rivendell", Lijsterstr. 8 Marum (gr.)	05944-1872	4395
10. Drs. M. G. Buist	Schaepmanlaan 7, Gron.	050 -134637	4383
11. Drs. B. Bieleveld	Kamperfoelieweg 42 Paters- wold	05907-1319	
12. Dr. B. Ebels-Hoving	Verl. Hereweg 110, Gron.	050 -253162	
13. Dr. F. L. Holthoorn	Meerkoetlaan 5, Paterswolde	05907-2158	5628
14. Drs. H. K. 's Jakob	Klinckemaburen 2a, Zuidhorn		
15. Dr. H. P. H. Jansen	Groenendaal 45, Gron.	050 -255565	4391
16. Drs. P. Kooy	Schubertlaan 15, Gron.	050 -259658	5628
17. Dr. A. F. Mellink	Abr. Kuyperlaan 98, Gron.	050 -250965	4384
18. Drs. A. B. Mulder-Bakker	Schoolstraat 2, Usquert	05950-2844	4391
19. Drs. B. Naarden	Maluslaan 13, Gron.	050 -770162	
20. Drs. J. F. Oudenaarden- Pol	Pieter-Sneeuwplein 1, Veendam	05987-3272	4188
21. Drs. F. Postma	Helperzoom 357, Gron.	050 -261297	4387
22. Drs. L. Sütö	Veldhovenring 26, Tilburg		4395
23. Drs. G. Taal	Englumerstr 20, Leeuwarden	05100-28582	4385
24. Drs. C. A. Tamse	Potgieterlaan 12, Haren	050 -44984	4389
25. Mej. Nieuhoff	p/a Klassiek Instituut Peisterstraat 23, Gron.		

Assistenten

26. C. Aeneae Venema	Verl. Frederikstr. 9a, Gron.	050 -180821	4390
27. R. Frölich	Kerkepad 2, Zwolle	05200-32932	4390
28. A. E. Kluyver	Wipstraat 14, Gron.		4390
29. J. Smits	Friesche Straatweg 57b, Gron.		4390

Secretaresses

30. Mej. A. H. Bolhuis	Planetenlaan 497, Gron.	sère	4390
31. Mevr. B. Meuwissen	Schepenlaan 4, Norg		

Administrateurs

32. J. Oskam	Zwarte weg 9a, Gron.		4388
33. H. J. Smallenbroek	Eendrachtsskade N.Z. 9 ^I a, Gron.	050 -124951	4388

Conciërge/Hoofd Koffiekamer

34. A. A. Akkerman	Oudeweg 12, Siddeburen		4393
--------------------	------------------------	--	------

WIJ PRESENTEREN U HET

HISTORISCH THEATER!

TOEGANGSKAARTEN 'A' ƒ 1000,- TE VERKRIGEN IN HET
ACADEMIEGEBOUW. HAAST U! DE BELANGSTELLING IS GROOT. HAAST U!
KOMT!

WIJ MOETEN OOK ETEN

